Sluttrapport prosjektet VIS - 2018HE1-213497

Forord

N.K.S. har i perioden 2018-2020 vært med i helseprosjektet VIS (Veiledning, Integrering og Samskaping), som utvikler og prøver ut et nytt integreringskonsept for å hjelpe flykninger i å mestre den kulturelle og for mange – den psykologiske forandringsprosessen overgangen til ny tilværelse til nytt land, kan være.

Norske Kvinners Sanitetsforenings lokalforeninger og andre frivillige har etablert et systematisk samarbeid med kommuner når de har bygget relasjoner til flyktninger, gjennomført fritidsaktiviteter og begynt nettverksbygging som en del av VIS.

VIS er faglig inspirert av dyktige medarbeidere i kommunene Færder, Gran, Lunner, Vinje, Øvre Eiker, m.fl.; rollemodeller i flere av kommunene; Sanitetskvinner og andre frivillige; NTNU - Institutt for pedagogikk og livslang læring; Universitetet i Sørøst-Norge (USN); USN SESAM; Fafo og sosialentreprenørene i te-am as.

Sammendrag

Med VIS ønsker vi å finne ut hvordan vi skaper og opprettholder motivasjon for aktiv integrering hos flyktninger (veisøkere). Vi vet at indre motivasjon og en kognitiv-emosjonell tilnærming til integrerings-prosessen, er en forutsetning for en vellykket integrering (Sandbæk & Djuve, 2012).

Integrasjon er et 24 timers prosjekt. I VIS samarbeider kommunens VIS-veileder og frivillige om å hjelpe veisøkere til å delta i lokalsamfunnet. Målet er å fylle de frivilliges rolle i prosjektet - bygge relasjoner til minoritetskvinner (og menn) og samarbeide med kommunenes VIS- veiledere om å forebygge, rehabilitere og habilitere psykisk helse.

Primærmålgruppen var opprinnelig nye bosatte flyktninger, men ble etter hvert justert til å omfatte øvrige deltakere i Introduksjonsprogrammet. Sekundærmålgruppen var frivillige - sanitetskvinner og andre.

Prosjektet tok sikte på å styrke flyktningkvinner i introduksjonsprogrammets psykiske helse, å bidra til økt språkpraksis, økt mulighet til å knytte seg til arbeidsmarkedet og dermed integrere seg i det norske samfunnet.

Effekten har vært som ønsket - frivillige har bidratt til bedre helse for både kvinner og menn i sitt forsøk på å finne seg til rette i Norge. Man har fått en venn, en å stole på og en å få hjelp av. Flere sier «jeg er trygg fordi noen går ved siden av meg og støtter meg. Alle burde ha en slik.»

Det har vært flere utfordringer underveis – Larvik trakk seg og ble erstattet av tre kommuner; det har vært vanskelig å rekruttere sanitetskvinner, men vi har rekruttert andre frivillige; det har blitt bosatt færre flyktninger og Covid 19 har lagt hindringer for samvær. Vi har brukt et år ekstra, rekruttert nye kommuner og andre frivillige.

I intervjuene i sluttrapporten (kap. 4) er det samlet verdifull informasjon fra målgruppene om utprøvingen.

Innholdsfotegnelse

Forord 1

Sammendrag 1

1. Bakgrunn for prosjektet 3

2. Målsetting og målgruppe 3

Målgruppe 3

3. Metode og prosjektgjennomføring 4

Livsmestring hos flyktninger 4

VIS-metoden 5

Prosedyrebeskrivelse frivillige 6

Milepæl A: Utvikle et systematisk samarbeid kommunen - N.K.S. lokalt/andre frivillige 6

Etablere samarbeid med N.K.S.-lokalforeninger og andre frivillige 7

Samspill med kommunene 8

Milepæl B: Prøve ut det nye systemet 9

Rekruttering av flyktninger 10

«Individuell Plan» 10

Risiko og avvik 10

4. Resultater og resultatvurdering 11

Historien om E 11

Intervju av deltakende flyktninger og frivillige 11

NTNU's forskningsrapport 12

Fafo's survey 13

Erfaringsutveksling for de frivillige underveis 13

Veileder for kommuner som ønsker å implementere VIS-metoden 13

5. Oppsummering og videre planer 13

Oppsummering 13

Samarbeidet Nøtterø Sanitetsforening og Færder kommune 14

6. Vedlegg: 14

Intervju av deltakende flyktninger og frivillige 15

Veileder om VIS-metoden 20

NTNUs forskning – status jan 2021 24

Fafos survey – spørreundersøkelse VIS veiledere 26

1. Bakgrunn for prosjektet

Fafos status om introduksjonsprogrammet i 2015 slår fast at individuell tilrettelegging og oppfølging i tillegg til brukermedvirkning ikke er god nok. Målsettingen om individuell tilrettelegging er ikke nådd, kjennskapen til individuell plan (IP) og opplevelsen av medvirkning er varierende. Under evalueringen fant Fafo at tett oppfølging økte sannsynligheten for at deltakerne besto norskprøver, kom i jobb og utvidet sitt sosiale nettverk.

I kommunene som deltar i pilotprosjektet VIS Integrering, ser vi at det er store variasjoner når det gjelder hvor raskt integreringen går. Noen viktige faktorer er språkutvikling og tidlig tilknytning til arbeidslivet. En annen faktor er holdninger som bryter med norsk kultur og lovgivning. Ifølge de deltakende kommunene, kan familiegjenforeninger i noen tilfeller bidra til at en god utvikling rundt holdninger reverseres.

Tilknytning til arbeidslivet gir positive utslag for den psykiske helsen. Prosentandelen innvandrere med psykiske helseutfordringer er større blant kvinner, særlig blant dem fra lav- og mellominntektsland. Risikofaktorer er lav sosioøkonomisk status, negative livshendelser, opplevd diskriminering og traumatiske pre-migrasjonsopplevelser. Ved å kunne gi en tett oppfølging som mange introduksjonsprogramdeltakere har behov for, vil sannsynligheten for arbeid, bedre språkforståelse og større sosialt nettverk øke.

2. Målsetting og målgruppe

Målet for lokalforeninger i N.K.S. og andre frivillige er å fylle sin rolle i prosjektet - bygge relasjon til minoritetskvinner og menn og samarbeide med kommunene om å forebygge, rehabilitere og habilitere psykisk helse.

Det var to hovedoppgaver i prosjektet *(Jf. Milepæl A og B i kap.3)*:

A. Etablere et systematisk samarbeid med kommunen:
    i. Etablere samarbeid kommunen - lokalforening, med bruk av Individuell Plan (IP)
    ii. Organisere opplæring av deltakende sanitetskvinner
    iii. Koordinere frivilliges innsats etter behov beskrevet i IP.

B. Prøve ut det nye systemet:
    i. Rekruttere antall minoritetskvinner
    ii. Tilrettelegge oppfølgingen av minoritetskvinner etter IP
    iii. Samle erfaringer om VIS- metoden.

Målgruppe

Primærmålgruppen var nylig bosatte flyktninger i deltakerkommunene. Flest kvinner, men også menn, etter forespørsler fra kommunene. Det ble bosatt betydelig færre flyktninger utover prosjektperioden (se Risiko og avvik kap. 3). Fra høsten 2019 ble målgruppen utvidet til å omfatte alle deltakerne i Introduksjonsprogrammet i kommunene Færder, Gran, Lunner, Vinje og Øvre Eiker. Sekundær-målgruppen var lokale foreninger i N.K.S. og andre frivillige som samarbeidet med flyktningavdelingene /NAV/ voksen-opplæringen i de fem kommunene.

Parallelt i pilotprosjektet har forskere fra Fafo og NTNU intervjuet og observert kommunenes utprøving av VIS *(se vedlegg).*

3. Metode og prosjektgjennomføring

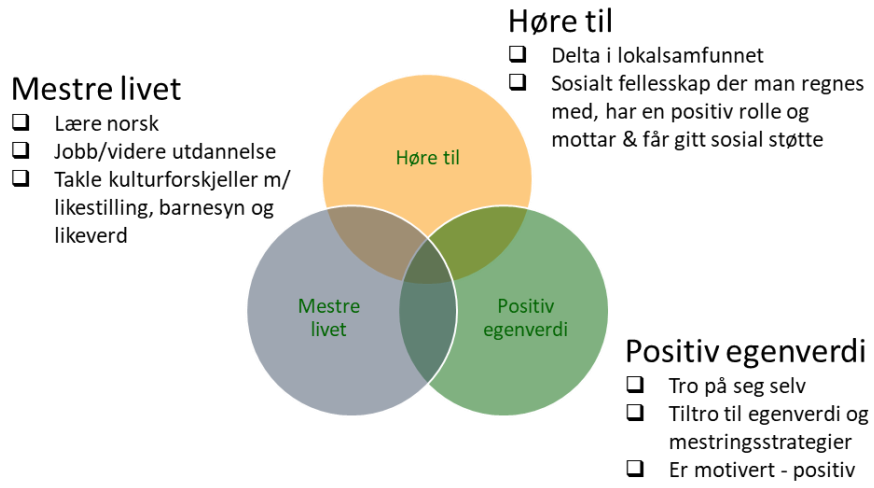
Livsmestring hos flyktninger

Innledningsvis i Brochmann II-utvalgets rapport om langsiktige konsekvenser av høy innvandring heter det at: «Hvis det norske samfunnet ikke lykkes bedre med integreringen av innvandrere og flyktninger, er det risiko for at økende økonomisk ulikhet kan spille sammen med kulturelle forskjeller og svekke grunnlaget for samhørighet, tillit og samfunnsmodellens legitimitet».

I Norge mener vi at god integrering ligger i å delta i arbeidslivet og ha gode norskkunnskaper. VIS mener at integrering/inkludering handler om mer enn det:

- å utvikle følelsen av tilhørighet
- oppleve en positiv egenverdi (ikke bare i arbeidsliv, men også i hverdagslivet)
- å mestre livet i et nytt land.

I folkehelseperspektiv er det fokus på livsmestring, velvære og livskvalitet. I *figur 1 – Livsmestring,* under visualiserer vi hva vi mener med Livskvalitet i integreringssammenheng. I Introprogrammet er det kulepunktene under «Mestre livet» som får mest oppmerksomhet. Det forventes også at man deltar sosialt i to kulturer – sin opprinnelige og lokalsamfunnets. Vi erfarer at manglende tro på seg selv og egne muligheter innenfor rammene i introprogrammet, påvirker indre motivasjon og egen mestringsstrategi.

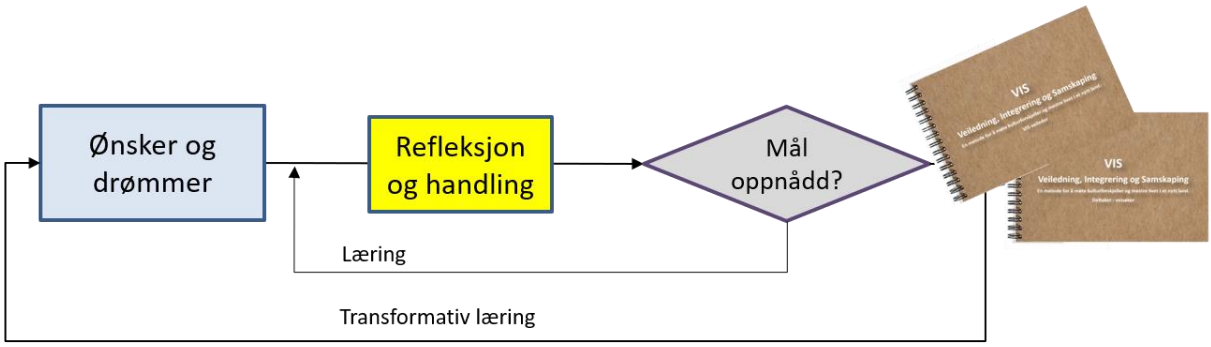
Figur 1 – Livsmestring

For å nå målene i Introduksjonsprogrammet, trenger vi å involvere og motivere deltakerne innenfor hele livskvalitetsperspektivet. Modellen er utviklet i VIS av deltakende kommuner og te-am, og har blitt et nyttig verktøy i møte med flyktningene. Fokus for frivillige er *Høre til* og *Positiv egenverdi.*

VIS-metoden

USN, Fafo og NTNU har bidratt til å utvikle vårt faglige metodeverk. Se eksempelvis vedlegg fra NTNU. VIS består nå av flere verktøy som:

- **LIVSMESTRING** med følelsen av å høre til, å kunne noe og ha tiltro til egenverdi og mestringsstrategier.
- Læringsperspektivet i VIS er **Transformativ læring** – læring som endring (jf. dobbeltkretslæring).
- **Relasjon** og dialog mellom flyktning (veisøker) og **VIS-veileder** anses som et fundament for læring. I integreringsarbeid blir det viktig å balansere mellom å utfordre og utvikle ny kunnskap.
- **Indre motivasjon** er avgjørende for at læring, omstilling og integrering skal skje.
- Motiverende samtaler, endringssnakk, m.m. inkluderes i et aktivt og konkret **veiledningsverktøy**.
- Den individuelle veiledningen støttes av **gruppeveiledninger** med **rollemodell** - tidligere integrert innvandrer, som fungerer som brobygger mellom kulturer. Gruppeveiledningene er designet etter prinsippene i Lærende Organisasjoner (Peter Senge) med bl.a. ny kunnskap og læring i grupper.
- Integrasjon er et 24 timers prosjekt. Frivillige bygger relasjon/har **samvær med veisøkere** for at de skal delta i lokalsamfunnet (høre til) og samarbeider med VIS-veileder om fritidsaktiviteter.

(Mezirow/Tønseth: Transformasjonslæring)

Figur 2: VIS-metoden

I VIS inkluderes veisøker i å finne vegen mot egne mål, samtidig som VIS-veilederen får en unik mulighet til å bli kjent med veisøkers bakgrunn, drømmer og ressurser. Temaene i veiledningen vil omhandle de utfordringene veisøker opplever i Norge med særlig oppmerksomhet rettet mot de kulturelle forskjellene fra hjemlandet. En viktig forutsetning i veiledningen er at dette er en gjensidig læringsarena, hvor både veisøker og VIS-veileder tilegner seg ny kunnskap.

Når flere har de samme utfordringene, er gruppeveiledning hensiktsmessig for å dele visjoner, erfaringer, motta kunnskap, diskutere og reflektere med andre i samme situasjon (Senge1990). Her får rollemodellene er avgjørende oppgave i å oversette og bygge bro mellom kulturforskjellene. Rollemodellene må selv være godt integrerte i forhold til spørsmålene som berøres. Oppdragelse av barn, familieforhold med kvinnens og mannens rolle, samt hvordan håndtere annerledeshet er eksempler på tema i gruppeveiledningene.

«Veiviser» fra frivillige organisasjoner blir knyttet opp mot den enkelte veisøker og samarbeider med kommunens VIS-veileder og andre frivillige organisasjoner om å tilrettelegge aktiviteter etter den

enkeltes behov og følge opp underveis. Slik får veisøker muligheten til å benytte flere relasjoner i sin prosess mot inkludering og integrering.

VIS som metode gjør det lettere for veiledere i møtet med flyktninger, å snakke om kulturforskjeller og holdninger til det norske samfunnet. Det er et verktøy for systematisk styring av integrerings-samtalen.

Prosedyrebeskrivelse frivillige

Det har blitt utviklet egen prosedyre for samspillet mellom de frivillige og kommunene i VIS:

A. Koblingsmøtet med VIS- veileder, veisøker og frivillig.

   I. Møtet finner sted på nøytral grunn.

   II. VIS- veileder inviterer veisøker til koblingsmøtet.

   III. Den frivillige signerer et taushetsskjema.

B. Informasjon om veisøker og «Individuell plan»

   I. Før koblingsmøtet innhenter VIS- veileder samtykke fra veisøker om hvilken informasjon fra veiledningen som kan deles med den frivillige.

   II. Det lages et «VIS- notat» i VIS-veileders fagsystem om informasjon som deles på koblingsmøtet. Informasjonen skal være kortfattet.

   III. Hver gang det deles informasjon, enten fra frivillig eller fra VIS- veileder, lages et nytt «VIS-notat». VIS- veileder har ansvar for dette. Frivillige benytter ikke skriftlige notater.

C. Aktiviteter

   I. Det er opp til den frivillige å invitere veisøker til å være med på aktiviteter. VIS- veileder kan gi tips og råd om hvilke aktiviteter som er mest hensiktsmessig i forhold til veisøkers behov/situasjon.

   II. Veisøker kan være med på flere aktiviteter, og binder seg til å være med i aktiviteten på lik linje med andre.

D. Oppfølging

   I. Det er hensiktsmessig å benytte sms eller e-post for korte beskjeder mellom frivillig og VIS-veileder.

   II. VIS- veileder følger opp den frivillige en gang hver måned med sms/e-post eller tlf.

   III. VIS- prosjektet vil arrangere jevnlig oppfølings- og statusmøter for erfaringsdeling og støtte av frivillige - veisøker.

Milepæl A: Utvikle et systematisk samarbeid kommunen - N.K.S. lokalt/andre frivillige

Milepæl A	Kommentar

Etablere et systematisk samarbeid med kommunen.	Larvik Sanitetsforening var aktivt med i prosjektet inntil Larvik trakk seg. Vi fikk til samarbeid mellom Fiskum sanitetsforening og Øvre Eiker kommune i løpet av 3. kvartal 2018. I Vinje hadde vi lenge dialog med Kjerringrådet og 2 lokallag uten at vi lykkes å få de med i prosjektet. I Færder fikk vi til et samspill mellom kommunen og Nøtterø Sanitetsforening i fjerde kvartal 2019. Gran og Lunner fikk ikke med de lokale sanitetsforeningene, men andre frivillige ble med fra fjerde kvartal 2019.
Aktiviteter	
Planlegge gjennomføring av utprøving i den enkelte kommune.	Utprøving i den enkelte kommune ble planlagt fra 3. kvartal 2018 i Øvre Eiker og Vinje kommuner, og i året etter i Færder, Gran og Lunner.
Organisere lokalforeningene med en dedikert ressurs til hver enkelt flyktning.	Organisere lokalforeningenes ressurser fra tredje kvartal 2018 i Øvre Eiker og frå tredje kvartal 2019 i Færder, Gran og Lunner.
Organisering og opplæring av lokalforeninger i N.K.S.	Gjennomført i tredje kvartal 2018 og flere økter i 2019-2020.
Etablere samarbeid med kommunens veileder og lokalforeningens ressurs om Individuell Plan.	I samarbeidet mellom kommunene og de frivillige ble det tatt utgangspunkt i VIS modell om Livskvalitet med områdene: tilhørighet, positiv egenverdi og å mestre livet i et nytt land. Deltakernes situasjon og viktige hendelser i integreringen kommuniseres muntlig mellom partene.
Koordinere frivilliges innsats etter den enkelte flyktnings behov beskrevet i IP.	Dette ble gjort fortløpende etter at frivillig og deltaker har blitt kjent. Frivilliges nettverk har vært en ressurs her.
Koordinere aktiviteter med andre aktuelle frivillige organisasjoner.	De fleste kommuner har en oversikt over frivillig tilbud og frivilliges aktiviteter i kommunen. Ikke alle har lykkes med å gjøre denne oversikten tilgjengelig for kommunens brukere/flyktninger. Se mer under Samspill med kommunen.

Figur 3: Milepæl A

Etablere samarbeid med N.K.S.-lokalforeninger og andre frivillige

VIS metoden har blitt presentert for om lag 50 mulige frivillige i kommunene Larvik, Vinje og Øvre Eiker. Larvik sanitetsforening var viktigste deltakende lokallag.

- Larvik kommune trakk seg fra prosjektet i januar 2019 og store deler av 2019 gikk før Nøtterø Sanitetsforening tok over plassen. Foreningen har mange tiltak overfor innvandringskvinner.
- Vinje Sanitetslag var tiltenkt en koordinerende rolle i Vinje kommune, mens Øvre Vinje Sanitetslag prioriterte egne aktiviteter. Andre frivillige som Kjerringrådet og Bygdekvinnelaget var begge interessert i å være med. Utskiftinger av personell i Vinje kommune førte dessverre til et lavt aktivitetsnivå og ingen flyktninger eller frivillige ble med.
- Fiskum sanitetsforening var aktiv i Øvre Eiker sammen med andre frivillige ressurser.
- Gran og Lunner kommuner ble med i VIS i 2019, men lykkes ikke å etablere samarbeid med lokale sanitetsforeninger. Andre frivillige ressurser er med i stedet.

- Vi var i alt i kontakt med 8-10 lokalforeninger om deltakelse i prosjektet. Halvparten var positive og ville være med, gjerne i en koordinerende eller administrativ rolle, men kun en håndfull ville forplikte seg til å følge flyktninger. Av de 16 frivillige som endelig var med, var kun tre sanitetskvinner, mens resten ble rekruttert fra kommunenes nettverk. De frivillige har stort sett vært i alderen 50-65 år, med enkelte unntak ned mot 30.

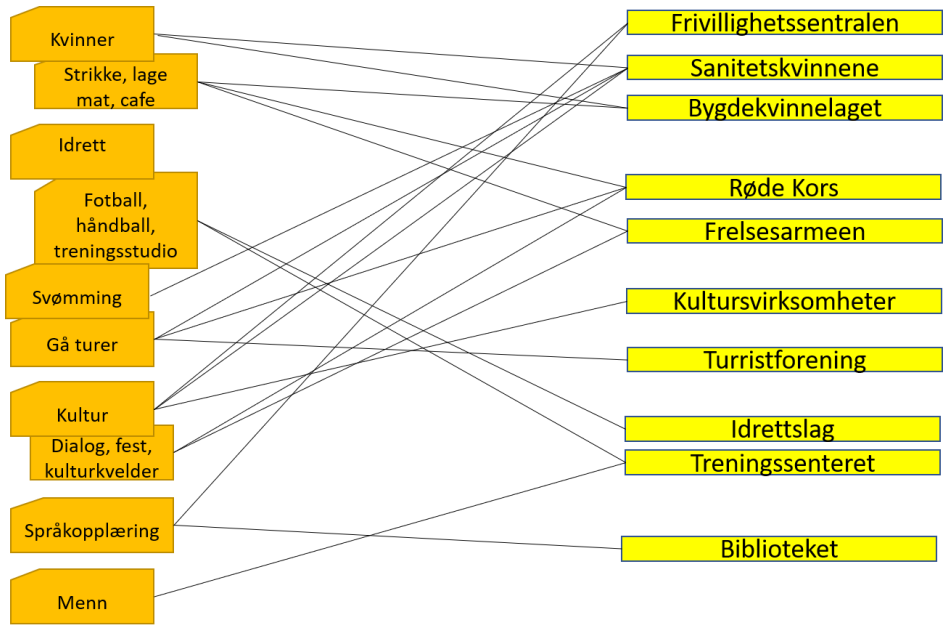
I tabellen i Figur 4 har vi summert deltakerne som har vært med i denne utprøvingen:

Kommune	Antall veiledere	Antall flyktninger	Antall frivillige	Lokale lag som var interesserte	Kommentar
Gran og Lunner	5 veiledere	6 deltakere	6 frivillige		
Færder	3 veiledere	8 deltakere	6 frivillige	Nøtterø Sanitetsforening	Operative
Øvre Eiker	4 veiledere	3 deltakere	2 frivillige	Fiskum Sanitetsforening	Operative
Vinje	4 veiledere	0 deltakere	2 frivillige	Vinje Sanitetslag	Kun koordinere
Alle	16 veiledere	17 deltakere	16 frivillige	4 lag med Larvik	

Figur 4: Deltakere i utprøvingen

Samspill med kommunene

I en faglig samling sommeren 2018 med 15 sanitetskvinner/frivillige ble samspillet om integreringstiltak beskrevet som ustrukturert og noe tilfeldig. Figuren under visualiserer dette. På venstre side har vi listet opp en rekke fritidstilbud til innvandrere og på høyre side hvilke organisasjoner som tilbyr hva. Figuren er fremstilt for å vise at koordinering og samarbeid kan justeres for å få et mer effektivt og kanskje bedre kvalitativt tilbud av fritidsaktiviteter i en kommune.

Figur 5: Integreringstiltak i en kommune

Deltakernes anbefaling om systemforbedring handler om tre forhold:

- Lage en oversikt over frivillig innsats og tilbud i kommunen
- Gjøre oversikten tilgjengelig for ansatte, frivillige og flyktninger
- Koordinere frivillig innsats – oversikt og oppgavefordeling.

Oversiktene finnes på kommunenes hjemmesider som oversikter med kontaktinformasjon på forskjellig vis. Hovedsakelig på norsk. Nettstedene *Fritid123.no* og *Vifritid.no* er begge eksempler på nettportaler med oversikter over frivilliges innsats og tilbud i kommunen oversatt til flere språk. Innholdet er på den måten gjort mer tilgjengelig. Vårt inntrykk er at de deltakende kommunenes frivilligsentral ikke alltid har en tydelig rolle i samspillet mellom de frivillige og kommunene.

Nøtterø Sanitetsforening og Færder kommune er i ferd med å utvikle et tettere samarbeid som en konsekvens av VIS. Se mer i kapittel 5.

Milepæl B: Prøve ut det nye systemet

Milepæl B	
Prøve ut konseptet etter planer lagt i Milepæl A	Noe forsinket fikk vi prøvd ut VIS i 4 av de fem kommunene.
Aktiviteter	
Rekruttere flyktninger som skal være med i utprøvingen.	Med unntak av Vinje gikk rekrutteringen av flyktninger greit. I de fleste kommunene måtte flere flyktninger vente på at frivillige var tilgjengelig. I søknaden var ikke antallet flyktninger bestemt.

Tilrettelegge oppfølgingen av minoritetskvinner etter Individuell Plan.	Generelt har dette blitt lagt til rette med konkret informasjon i koblingssamtalen. Sensitiv informasjon har i liten grad blitt delt i koblingssamtalene, men kommet som en del relasjonsutviklingen.
Evaluere måloppnåelse etter indikatorene laget i pilotprosjektet	Indikatorer fra pilotprosjektet har vært å håndtere kulturelle utfordringer og få jobb/videre utdannelse. Se Intervju med deltakerne i kapittel 6.
Resultater beskrives med måloppnåelse.	Se 6. Resultater og resultatvurderinger.

Figur 6: Milepæl B

Rekruttering av flyktninger

Utskifting av personalet og lavere bemanninger pga færre bosettere, reduserte kommunenes kapasitet til flyktninger og utvalget flyktninger i prosjektet. I 2017 omfattet målgruppen 150 ny bosatte i Larvik, 80 i Øvre Eiker og 20 i Vinje. Til sammenligning var det gjennomsnittlig 15 med i introduksjonsprogrammet i Øvre Eiker i 2020.

Det var flere frivillige som ikke fikk flyktninger de kunne følge. Samtidig hadde vi flyktninger som ikke fikk kontakt med frivillige, da det ikke ble rekruttert tilstrekkelig mange i kommunene. Antallet flyktninger gjenspeiles i noen grad av antallet frivillige i utprøvingen. Kommunenes nettverk av frivillige – særlig i Færder, Gran og Lunner, var avgjørende for at vi fikk prøvd ut det antallet vi gjorde (se mer under Risiko og avvik på neste side).

«Individuell Plan»

Deltakere i introduksjonsprogrammet og norskopplæringen skal ha en individuell plan, som skal si noe om mål med deltakerens program og opplæring, og hvilke aktiviteter og tiltak som må til for å nå disse. I kapittel 3 - Metode, Prosedyrebeskrivelsen frivillige, pkt E, er det en enkel rutinebeskrivelse av hvordan Individuell Plan brukes i samspillet med de frivillige:

Informasjon om veisøker og «Individuell plan»

I. Før koblingsmøtet innhenter VIS- veileder samtykke fra veisøker om hvilken informasjon fra veiledningen som kan deles med den frivillige.
II. Det lages et «VIS- notat» i VIS-veileders fagsystem om informasjon som deles på koblingsmøtet. Informasjonen skal være kortfattet.
III. Hver gang det deles informasjon, enten fra frivillig eller fra VIS- veileder, lages et nytt «VIS-notat». VIS- veileder har ansvar for dette. Frivillige benytter ikke skriftlige notater.

Risiko og avvik

I søknaden beskrev vi tre risikoområder – rekruttering av sanitetskvinner, vanskelig med samhandling for kommunene og at minoritetsspråklige kvinner ble hindret i å delta. Rekruttering av sanitetskvinner og samhandling med kommunene skapte så store vanskeligheter for oss at vi fikk utvidet prosjektperioden

med ett år. Videre møtte vi to uforutsette endringer i forutsetninger – at det ble bosatt så få flyktninger og at vi fikk Coronapandemien.

At Larvik trakk seg, fikk stor betydning for gjennomføringen av prosjektet. Larvik var både den største kommunen og hadde den største sanitetsforeningen. Over halvparten av deltakerne var beregnet derfra. At det var så vanskelig å rekruttere sanitetskvinner var en overraskelse. Responsen i innsalgene gikk som regel greit (N.K.S. sentralt var med flere ganger), mens det var motviljen i å forplikte seg i å være med som overrasket.

Vi hadde ikke forutsett så stor nedgang i antall nye flyktninger. Eksempelvis har Øvre Eiker gått fra 80 nye flyktninger og familiegjenforeninger i 2017 til 15 i 2020. Dette har ført til nedbemanning i kommunenes flyktningarbeid og vanskeligere å rekruttere nyankomne flyktninger til VIS. Vi har derfor utvidet med flyktninger som har lenger opphold med sitt tredje år i introduksjonsprogrammet. Disse deltakere har ofte større utfordringer i livsmestringen (jf. Figur 1). Dette er deltakere som ofte opplever at deres egenverdi utfordres pga. stagnerende språkutvikling og opplevelsen av store kulturforskjeller. Det kreves mer av kommunenes VIS-veiledning, og et tydeligere behov for frivillig støtte.

Det andre uforutsette er Coronapandemien. Veiledningen og møtevirksomheten i kommunene stanset over natten, samtidig som flere frivillige og veisøkere vegret seg for personlig kontakt. Telefon og nettløsninger er ikke fullgode erstatninger, og kontakt, tillit og relasjonsutviking ble for mange satt på vent eller forsinket.

4. Resultater og resultatvurdering

Det overordnede målet med utprøvingen av VIS, var for sanitetskvinner og andre frivillige å bygge relasjon til minoritetskvinner og samarbeide med kommunene for å forebygge, rehabilitere og habilitere den psykiske helsen. Måloppnåelsen beskrives videre gjennom historien om første kvinne med frivillig kontakt i prosjektet og intervju av deltakerne – både flyktninger og frivillige. Forskningsvedleggene fra Fafo og NTNU forteller om kommunene og deres medarbeideres erfaring fra utprøvingen.

Historien om E

E var den første kvinnen i utprøvingen av VIS programmet i 2018-19. Hun følte seg godt mottatt med god støtte til å lære språk og få jobb. Hun fremhever også likeverd. I det norske miljøet fra hennes hjemland har hun blitt utsatt for et sosialt spill om hva som er sant/usant i Norge. Dette har frustrert henne. Ved å bli kjent med etnisk norske, har hun lært at hun kan stole på menneskene i sitt nye land. Hun er nå bevisst på å stå opp og fortelle andre i miljøet når de tar feil.

Hun fikk en fast frivillig fra en lokal sanitetsforening. Denne var flink til å se henne og forstå henne. Sanitetskvinnen åpnet dører til nye arenaer hvor hun kunne gå turer, være med på strikkecafe og andre aktiviteter. I dag har hun utvidet sitt sosiale nettverk, bidrar i norske miljøer, er ivrig på trimturer og engasjerer seg blant frivillige.

E tror fremtiden blir veldig bra for henne – det går bra på skolen og hun vil klare seg fint. Hun oppleves som modig og målorientert og understreker at VIS har vært bra for henne psykisk.

Intervju av deltakende flyktninger og frivillige

Vi har intervjuet 13 frivillige (8 kvinner og 5 menn) og 11 deltakere (7 kvinner og 4 menn) om deres deltakelse i utprøvingen av VIS. Det var viktig for oss å vite mer om hvorfor sa de ja til å være med i prosjektet og hvordan de har opplevd deltakelsen. Har VIS bidratt til forbedret psykisk helse?

Både kvinner og menn oppgir forskjellige årsaker for å bli med, men å bli kjent med nordmenn og lære norsk språk og kultur går igjen. **Det beskrives hvordan relasjonen til den frivillige har utviklet seg til at de nå har en kontakt eller en venn, de kan stole på, søke råd hos og få hjelp fra, når de trenger det**. «Jeg er trygg fordi noen går ved siden av meg og støtter meg.»

De fleste frivillige mener de har tid og ressurser til å være til hjelp og sier bl.a. **«De kommer fra en annen kultur og trenger støtte for å bli kjent med Norge.»** De fleste opplever stor grad av gjestfrihet og peker på at de har lært mye om deltakerne og deres kultur. Både veisøkere og frivillige ønsker å fortsette samværet fremover.

Tabellen under viser et sammendrag av spørsmål og svar. Alle Intervjuene er vedlagt.

Spørsmål	**Svar oppsummert**
Bakgrunn	Intervjuet 11 (7 kvinner og 4 menn) deltakere og 13 frivillige som har møtt hverandre fra 2 til 12 ganger inkl. tlf. samtaler. Et fellestrekk for flere veisøkere er at de tar lite initiativ. Både nyankomne og deltakere som har vært noen år (2-5 år). Blandet skolegang i hjemlandet – fra ingen til 6-10 år.
Hvorfor sa du ja til å bli kjent med en frivillig?	De fleste vil bli kjent med nordmenn, norsk kultur og lære norsk. Enkelte er på jakt etter dypere vennskap, mens flere legger vekt på å bygge nettverk. Få nevnte ensomhet.
Hvordan har det fungert?	Personlig kontakt og varig relasjon. Gjestfrihet og kunnskap om kultur blir satt pris på. De har gått mye turer. Coronaen har stoppet en del kontakt.
Hvorfor sa du ja til å følge en veisøker?	De frivillige er samfunnsengasjerte og vil gjerne støtte enkeltpersoner i deres integrering. Sanitetsforeningen med et system rundt positivt.
Hvordan har det vært?	Personlig kontakt har vært viktig. Coronaen vært et hinder. Blitt kjent med veisøker og situasjonen hun/han kommer fra. Besøk og gjenbesøk. Gått turer og vært på kafeer. Viktig å ta initiativene. «Det var veisøkers vilje og ønske om å komme inn i samfunnet som var suksesskriteriet.»
Hva kan vi lære?	Lettere å bli inkludert når du er sammen med en frivillig. Først tillit, deretter har relasjonene utviklet seg. Mange føler seg tryggere når de har en som støtter dem i. Flere får hjelp til praktiske ting de står i. Kommunens rolle bidrar til trygghet.
Fremover?	Mer sammen fremover. Lærer mer norsk av å være sammen. Bli enda bedre kjent med frivillig.
Samspillet med kommunen?	Både og med hensyn til kommunens engasjement. Positivt med økt tilgjengelighet fra kommunen og trygt med samspill.

Figur 7: Intervju av deltakere

NTNU's forskningsrapport

Professor Christin Tønseth, NTNU - Institutt for pedagogikk og livslang læring, har laget en presentasjon om VIS hvor hun har med seg materiale fra samtalene hun hadde med de fem utprøvingskommunene og tre kontrollkommuner i januar 2020. Mye interessant i presentasjonen som viser at lokal praksis med samarbeid er viktig. I forhold til kontrollkommunene er det mer systematikk og toveis kommunikasjon i VIS kommunene.

Fafo's survey

I surveyen som professor Jon Rogstad, Fafo, gjennomførte sommeren 2019 rettet mot kommunenes VIS-veiledere, kom det bl.a. frem:

- *Vi har erfart at metoden fungerer best dersom det er et tett samarbeid mellom de frivillige, kommunen og deltakerne.*
- *Fått større innsikt i dyptgående forskjeller i kultur og tradisjon mellom våre deltakere og det norske samfunnet. Blitt mer uredd for å ta opp problematikk knyttet til religion og tradisjon. Verdien i å sette av tid til deltakerne. De føler seg tatt på alvor og blir sett. Fått gode verktøy til å kommunisere og utfordre.*

Erfaringsutveksling for de frivillige underveis

Det har vært 18 oppfølgingssamtaler og 5 erfaringsdelinger i 2019 og 2020. På erfaringsdelingene har det også vært faglig opplæring fra te-am as. I Gran og Lunner har kommunens ansatte vært med i alle møtene med de frivillige, hvilket har vært veldig positivt for de frivilliges samspill med kommunen.

Veileder for kommuner som ønsker å implementere VIS-metoden

Veileder for frivillige og kommuner som ønsker å implementere VIS-metoden er vedlagt – *Veileder frivillige*. Det er laget tilsvarende veiledere/verktøy for kommunenes VIS-veiledere og deltakerne (veisøkerne) i VIS. Verktøyene inneholder modellen om Livsmestring, problemstilling i kommunene, sanitetskvinnenes/ frivilliges rolle i prosjektet, beskrivelse av VIS-metoden, teoretisk forankring, prosedyre for samarbeid og informasjon om samskapingen.

5. Oppsummering og videre planer

Oppsummering

Utprøvingen med frivillige fortsetter i Færder, Gran og Lunner fremover. Erfaringene har vært positive og intervju med både flyktningkvinner og -menn forteller om positiv psykologisk effekt: *økt trygghet, blir sett, øvelseskjørt bil, gått turer, gode samtaler, fått en venn, fått råd som har gitt gode resultater i livssituasjonen, osv.*

Vi fikk ikke med så mange sanitetskvinner til å følge innvandrerkvinnene. Vanskelig å si hvorfor. Vi tror ikke det var manglende samfunnsansvar og omsorg for andre mennesker. Andre frivillige som ble med peker på både samfunnsengasjementet og ønsket om å hjelpe - bety en forskjell. I tillegg er det omsorg og omtanke for mennesker i en sårbar situasjon. Rekrutteringen av andre frivillige inn i dette sanitetsprosjektet gir interessante muligheter. Andre frivillige er en gruppe personer det er mulig å rekruttere inn i lokale sanitetsforeninger rundt omkring. De fleste frivillige i prosjektet er i alderen 50-65 år. Uføre, arbeidssøkende, førtidspensjonerte, deltidsansatte med AFP. Alle med barn flyttet fra hjemmet og mye ledig fritid. Her er det en mulighet!

Flyktningene/innvandrerne i utprøvingen var fra positive til meget fornøyde. Mange fikk mer ut av dette enn det de hadde tenkt. Den store gjestfriheten og raske relasjonsbyggingen var over det man kunne forvente. Mange ønsket å bli kjent med Norge og nordmenn, og hadde dermed en indre motivasjon i utgangspunktet. Vi har sett språkutvikling og jobbmuligheter akselerere som et resultat av relasjonsutviklingene.

Samarbeidet Nøtterø Sanitetsforening og Færder kommune

Nøtterø Sanitetsforening har to nye erfaringer i samarbeidet med Færder kommune som en konsekvens av VIS-samarbeidet:

- Et mulig samarbeidsprosjekt med kommunen, Røde kors og sanitetsforeningen om koordinering av integreringstiltak i kommunen ifm. Frivillighetens år 2022. Vi skal se på muligheten av å lage en arena for frivillige og kommunen som koordinerer, videreutvikler og markedsfører integreringstiltak. Her kan sanitetsforeningen ta en interessant rolle. Dette kan være svaret på kommunenes anbefalinger i *Samspill med kommunene* (kap. 3)
- «God formidling av informasjon om coronaviruset til innvandrerbefolkningen» er et tiltak støttet av IMDi og initiert av Færder kommune. Hensikten er å jobbe systematisk og målrettet mot grupper av innvandrere det er vanskelig for kommunen å ha dialog med. Prosjektet har nettopp begynt og har en målgruppe på 3 000 innvandrere, med en primærmålgruppe på 5-600. Prosjektet minner om N.K.S. Helseambassadører, og det er naturlig å dele info/erfaringer underveis.

Sanitetsforening kan gjennom disse to prosjektene styrke sin rolle som samarbeidspartner og koordinator blant de frivillige organisasjonene, og vise veg for hva som trengs for å etablere et godt samspill i en kommune.

Nøtterøy, 23. mars 2021

Terje Vangås

Prosjektleder

BridgeBetween AS/Te-am as

6. Vedlegg:

Intervju av deltakende flyktninger og frivillige

Spørsmål/Deltakere	
Bakgrunn	• Intervjuet 11 (7 kvinner og 4 menn) deltakere og 13 frivillige • De har møtt hverandre fra 2 til 12 ganger inkl. tlf. samtaler • Flere tar lite initiativ • Både nyankomne og deltakere som har vært noen år (2-5 år). Blandet skolegang i hjemlandet
Hvorfor sa du ja til å bli kjent med en frivillig?	
Bli kjent med nordmenn og norsk kultur	1. Ville ha "norsk venninne" - lære norsk og norsk kultur 2. Ønsker kontakt/bli kjent med nordmenn 3. Lære språk og om Norge 4. Lyst til å lære og komme ut i jobb 5. Forskjeller på norsk og egen opprinnelig kultur. Sykehus, skole, religion, osv. Nysgjerrig på norsk kultur - men stoppet av pandemien 6. Trenger en norsk venninne på å bli bra i språk og lære kulturen. En hvor jeg kan snakke norsk hele tiden. Hva tenker de i Norge? Hva er lov og ikke lov? I Norge er av og til ting motsatt fra hjemlandet 7. Vil bli kjent med nordmenn, og fortest mulig komme ut i arbeid. Har lyst til å lære og komme ut i jobb. Nysgjerrig på norsk kultur - men stoppet av pandemien 8. Er sosial og ønsker å bli kjent med nordmenn. Være med på aktiviteter som trimtur.
Lære norsk	1. Lære språk og trene på å bruke det jeg lærer – praktisere 2. Lære norsk, fordi jeg vil møte norsk 3. Lære språket 4. Lett å bli kjent med. Man møter ikke hver dag slike personer - blid, imøtekommende.
Trenger en samtalepartner	En norsk mamma - en å prate med, bli kjent med. En å snakke dypere med. Positivt for mental helse. Fremover - et vennskap.
Er ensom - bygge nettverk	1. Få et nettverk 2. Var ensom og hadde litt sosialt behov 3. Flere mennesker å bli kjent med er viktig 4. Litt behov for nettverk og praktisk bistand, sertifikat, m.m.
Hvordan har det fungert?	1. Bra. Pratet om alt - mat til julen, matjord og førerkort. Møttes hos veisøker. Gått turer mot vannet

	2. Veisøkers vilje og ønske om å komme inn i samfunnet var suksesskriteriet, men at det faktisk var det "å ha tid nok" som ble den største utfordringen 3. Gode erfaringer, han er oppegående og er samfunnsengasjert. Liker å gå tur. Snakket om politikk, kristendom, øyeskaden fra barndommen. Han lyttet godt. Første gang var datteren der, friere andre gangen da datteren ikke var der. Fikk snakket om ting som betyr noe. Viste nysgjerrighet og stilte frivillig spørsmål. Muligheter der etter epidemien. To fysiske møter før Corona + to før og etter sommeren. Tlf. kontakt en gang i mnd. Klarte å etablere en god og tillitsfull relasjon. 4. Går fint - møtes og går på tur. Prater. Aktivitet. Frivillig hjelper litt - kjører bil. Fått en å spørre om hjelp. Mange ting jeg kan få hjelp til. Snakker om mange ting - det norske samfunnet, Corona osv. Det er koselig og frivillig er en venn for meg. 5. Veldig bra. Mindre bekymret fordi jeg har frivillig. God utvikling, åpen, tillitsfull, men avventende. Kan snakke med henne om nesten alt. Stoler på henne. Får hjelp til å finne jobb og praktiske løsninger i livet. 6. Snakker sammen - litt hos frivillig og litt hos meg. Snakker om forskjellige ting. Om Norge og kultur, tradisjoner, mat, sammenligner med eritreiske tradisjoner. Skjønner norsk litt bedre. Kan be frivillig om hjelp. Stoler på ham. 7. Det har vært bra - snakker sammen, besøker hverandre og lager mat. Vært i barnedåp og møtt frivilligs venninner. Hadde det hyggelig og kjørte. I dag venner, stoler på og kan fortelle om mer. 8. Vært med å hjelpe på praktiske ting. Vært bra. Gjestfrie og inkluderende. 9. Snakker med veileder i kommunen. Kjenner ikke frivillig godt. Skjønner ikke hvorfor har kontakt med henne. Ikke problem å snakke med henne. Det er bra hvis jeg har tid. Kanskje hjelpe meg å få jobb. Har nye venner. Lærer mye. Liker å ha kontakt med andre mennesker. Lærer, får vite ting om hva jeg skal gjøre osv. Lærer litt hvis jeg har kontakt med norske kvinner. Møter kvinner hos frivillig, men skjønner ikke helt hva de sier
Hvorfor sa du ja til å følge en veisøker?	
Samfunnsengasjert	1. Ble med fordi det var Sanitetsforeningen og et system rundt. 2. Er pensjonist og ledig tid. Litt samfunnsengasjement. 3. Var opptatt av tiltak mot innvandrerkvinner. 4. Er engasjert i frivillige i regionen. Har jobbet i tredve år i vgs. Begge har en sønn som heter Lasse. 5. Er nysgjerrig på andre kulturer.

	6. Bli kjent med vanlige norske mennesker. Meningsfull oppgave. Samfunnsansvaret er det viktigste. Ikke gjort så mye som vi burde ha gjort.
Kunne være til hjelp og bidra til å gi Veisøker en bedre hverdag	1. Har ressurser til å bidra 2. Hjelpe litt til. Få kunnskap om veisøkers situasjon og bakgrunn. Fått arbeidspraksis i fire dager nå. 3. Fra en annen kultur som trenger støtte for å bli kjent med Norge. 4. Kjente veisøker litt fra før. Trengte hjelp i norsk og avhengig av andre i å kommunisere. Etter at mitt prosjekt var avsluttet sa jeg ja til å være sammen med ham. Arbeidsgiverrolle på sommeren. 5. Likte ideen om en til en kontakt. 6. Prøver å hjelpe med hele meg. Har vært i hennes situasjon. Mange har åpnet dører. Vært heldig å få jobb raskt. Har selv pedagogisk utdannelse. Lærte norsk som morsmårslærer. 7. Synes alle som kan bør hjelpe de som kommer. 8. Har kapasitet og plass. Har vondt av flyktninger, og det de har vært gjennom. Alle er vi ett. 9. Raskere integrering. Spennende å treffe folk fra andre kulturer. Bli bedre kjent med disse
Hvordan har det vært?	1. Samtalene var mer verdifulle ved personlig kontakt. Ikke i dybden på tlf. Frivillig tar normalt kontakt. 2. Prater mye, hjelper til med å uttale riktig. Truffet hverandre ca en gang pr. mnd. Tekstmeldinger og møter. Hvem tar kontakt? Frivillig spør om det passer. 3. Vært så hyggelig. Glad for å bli kjent med veisøker. Coronaen har stoppet noe. Blitt kjent med ektefelle - hyggelig mann. Blitt kjent med hennes kultur. 4. Først hos veisøker, turer i skogen, og så hos meg. Snakket om situasjonen i hjemlandet. Veisøker forklarte om situasjonen/ konflikten der. Turene er veldig greie. Snakket om forholdet til sønnen. Ga ham råd ift. sønnen. Han har fulgt rådene og det går veldig fint. Holder på med kjøreskole. Diskuterer også økonomi. Flink til å ta initiativ. Ikke møtt hverandre etter jul. 5. Lett å bli kjent med. Åpen blid, og veldig positiv. Alltid på tilbudssiden. Vanskelig å finne tider. Coronatiltakene gjort det vanskelig. 6. Veldig spennende, hyggelig og morsomt - lett å ha å gjøre med. Blitt medlem av familien. Lite kunnskap om arabiske land. Lært mye. Blitt fort vant til hvordan familien lever (3 barn). VIS-veileder er hele tiden tilgjengelig. Kommer med en gang. Veldig viktig - nøkkel pga kultur og språk. Lett å bli kjent med. Man møter ikke hver dag slike personer - blid, imøtekommende.

	7. Kjempekoselig. Rolig, harmonisk, intelligent og flott dame. Klok, og interessert i det rundt deg. Så ressurssterk, uten fordommer. Ikke noe problem å dele dype refleksjoner. Være en glede å møtes igjen. Ikke fått utviklet relasjonen ennå. 8. Det er en stor familie. Skulle komme på besøk. Vært på besøk hos dem. Vært der flere ganger. Spist lokal mat. Utrolige hjertelige. Får masse oppmerksomhet. Fortsette med ham alene eller hele familien. De vil gjerne komme på besøk. Han tar plass og bestemmer. 9. Lært litt om annen kultur. Spist forskjellige ting - falaffel. Lett å snakke med. Hun er sosial (hun er supersosial og nysgjerrig). Lett å være med 10. Det var veisøkers vilje og ønske om å komme inn i samfunnet som var suksesskriteriet, men at det faktisk var det "å ha tid nok" som ble den største utfordringen. 11. Gode erfaringer, han er oppegående og er samfunnsengasjert. Liker å gå tur. Snakket om politikk, kristendom, øyeskaden fra barndommen. Han lyttet godt.
Hva kan vi lære?	1. Det har gått fint. Fint at kommunen er med på starten, og at vi kan møtes som vanlige venner. Begge er enige 2. Tilliten lett å etablere og relasjonen utviklet seg fort. Stoler på hverandre. Vi må gi dem mer tid. De trenger støtte. De trenger noen som går ved siden av dem. Jeg er trygg fordi noen går ved siden av meg og støtter. Barna går i integreringsklasse og har ikke norske venner. De trenger å komme fort over i vanlig klasse. Vi må investere i barna 3. Ta seg tid til å skape relasjonen under de forholdene vi er i - ikke gi opp. Det hadde vært enklere hvis kontakten med kommunen var bedre. Det hadde vært nyttig å vite hva som skjer med henne ift Intro. (Hun droppet ut av programmet fordi hun stadig endret mål/planer.) 4. Ikke snakket så mye med Kommunen. De la til rette for at man kan øve kjøre. OK at man holder kontakten med kommunen. Alle burde hatt "en venn - det blir lettere å integreres". Jf. Internasjonal gruppe på 5. Folk er folk. Religion betyr ingenting. Kommune/NAV som system er personavhengig. Kontaktperson i NAV veldig viktig for å komme videre/få jobb/løse ting. Har vært veldig hyggelig å være en del av et nettverk med frivillige. Utvider nettverket, har noen å spørre. Bli med i Kløverturer. 6. Bruke frivillige org som er samfunnsbevisste. Sørge for møteplasser og koble opp mot praktiske ting å gjøre. Kontinuitet er viktig! Vise andre at dette er viktig 7. Kan bli glad i hverandre selv om vi er forskjellige. Respektere hverandre. Lettere å bli integrert når hun er sammen med frivillig.

	8. Det er bra å ha en som den frivillige. Det er trygt at kommunen og frivillig snakker sammen. Fikk for lite informasjon. At mennesker forstår at vi alle er mennesker og kan lære mye av hverandre. 9. Kulturutveksling er viktig. Bli kjent med en muslimsk familie. For dem at de lærer om tillit og stole på i Norge. Roller og informasjon tydeligere.
Fremover?	1. Kan møtes oftere - kanskje annenhver uke. Har praksisplass, og de bytter hele tiden. Vanskelig å planlegge. Planlegge og være fleksibel. Kanskje møtes på søndager? Spør veisøker 2. Hun ser en positiv framtid, hun mener også at kan lære mye norsk med henne fordi de må bare kommunisere på norsk og det motivere meg for å lære mer norsk 3. Sist (des) sa frivillig til veisøker at han må ta kontakt neste gang, for å viser at han tar initiativer. Ikke hørt noe siden da 4. Hvis jobb, leve et bra liv. 5. Fremover med veisøker - ha kontakt. Bli enda bedre kjent. Håper hun får jobb og norsk nettverk særlig på datterens alder. 6. Frivillig vil gjerne fortsette. Vil gjerne hjelpe veisøker i å realisere ting. Jobbe for meg til sommeren. Veisøker vil gjerne fortsette. Veisøker gleder seg til å få pass. 7. Bra om de kan møtes oftere. Lærer norsk sammen med frivillig. Vanskelig av og til. 8. Vil mer kontakt med frivillig etter Corona. 9. Invitere de hjem - allerede på lørdag. De flyktningfamiliene vi blir kjent med, pleier vi å treffe til de flytter ut av kommunen.
Samspillet med kommunen?	1. Fint at kommunen er med på sidelinjen 2. Tydeligere avklaring på praktisk bistand og veiledning 3. Ett møte med kommunen - motiverende og bra + avklarende ift roller. Kanskje et program? Improviserer i dag. Kanskje samarbeide mer om problemstillinger. Tilgjengeligheten er viktig. 4. Ingen kontakt med kommunen. 5. Helt greit. Kunne møtt hverandre. Samspillet er trygt. 6. Ikke noe samspill med kommunen.

VIS

Veiledning, Integrering og samskaping

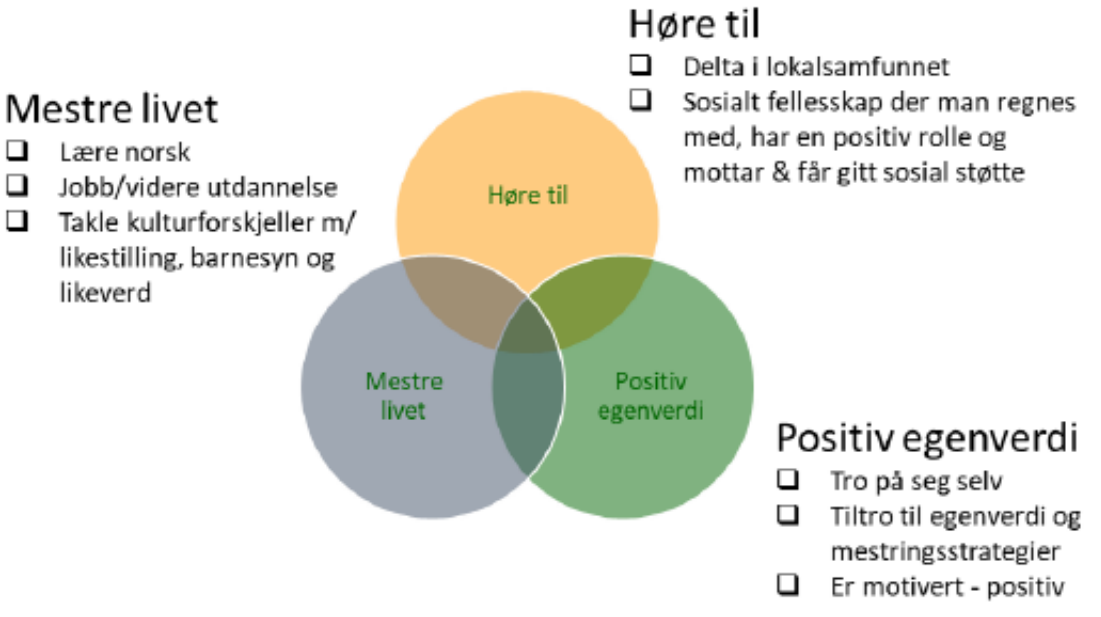
En metode for å møte kulturforskjeller og mestre livet i et nytt land

Veileder frivillige

I Norge mener vi at god integrering ligger i å delta i arbeidslivet og ha gode norskkunnskaper. VIS mener at integrering/inkludering handler om mer enn det:

- å utvikle følelsen av tilhørighet
- oppleve en positiv egenverdi (ikke bare i arbeidsliv, men også i hverdagslivet)
- å mestre livet i et nytt land.

VIS har fokus på Livsmestring hvor frivillige bidrar til at flyktninger kan høre til og delta i lokalsamfunnet. Det etableres samvær mellom frivillige og veisøkere i samarbeid med kommunen. Oppgaven er å gjøre veisøkere kjent med fritidsaktiviteter og bygge nettverk. I folkehelseperspektiv er det fokus på livsmestring, velvære og livskvalitet. I modellen under visualiserer vi hva vi mener med Livskvalitet i integrerings-sammenheng:

Figur: *Livsmestring*, te-am as 2019

Norske Kvinners Sanitetsforening (N.K.S.) og andre frivillige er med i pilotprosjektet VIS, hvor flykninger får hjelp til å mestre den psykologiske forandringsprosessen en overgang til ny tilværelse i Norge betyr. Flyktningene har enten fått beskyttelse (asyl) eller opphold på humanitært grunnlag, de har kommet som overføringsflyktninger eller på familiegjenforening. I VIS jobbes det med kulturforskjeller – med gjensidig læring og hvor man utfordrer i forhold til holdninger, verdier og kulturelle forskjeller. Nytten er refleksjon, indre motivasjon og forandringslæring, som igjen kan føre til at man blir bedre integrert og kommer raskere til utdanning og jobb, større trivsel og et bedre liv.

I prosjektet etablerer lokale frivillige et systematisk samarbeid med kommunes **VIS-veiledere** og bygger relasjoner til flyktninger (**veisøkere**). Samarbeidet bidrar til å øke den indre motivasjonen slik at veisøkere i større grad når sine ønsker mål. Det forventes at veisøkere med VIS kommer raskere i jobb/utdannelse og har bedre progresjon i norskopplæringen.

Det er forskjellige årsaker til at veisøkere er med i VIS. Det å bli kjent med nordmenn og lære norsk språk og kultur, er det som nevnes oftest. De forteller hvordan relasjonen til den frivillige har utviklet seg til at de nå har en kontakt eller en venn, en de kan stole på, søke råd hos og få hjelp fra, når de trenger det. «Jeg er trygg fordi noen går ved siden av meg og støtter meg når jeg skal bli kjent i et nytt land.» De fleste **frivillige** mener de har tid og ressurser til å være til hjelp og sier bl.a. «De kommer fra en annen kultur og trenger støtte for å bli kjent med Norge.» De fleste opplever stor grad av gjestfrihet og peker på at de har lært mye om deltakerne og deres kultur.

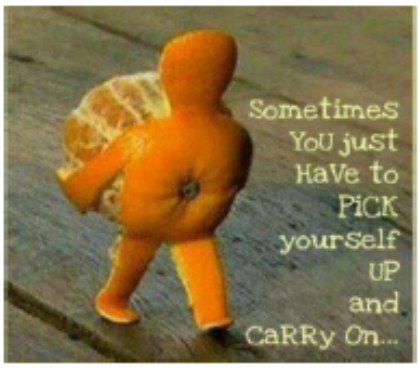
Prosjektet startet opp i 2018, og vil ventelig være ferdig i 2022. Underveis vil prosjektet identifisere faktorer som bidrar til økt integrering, identifisere utfordringer og utarbeide forslag for å løse disse. NTNU og Fafo forsker underveis på effekten av VIS.

Utfordringer i kommunen

Innvandrerfamilier lever ofte videre med sine referanserammer, kultur og verdisyn fra sin kollektivistiske fortid, når de kommer til et nytt land.

VIS-kommunene opplever at det er store variasjoner når det gjelder hvor raskt integreringen går. Noen viktige faktorer er språkutvikling og tidlig tilknytning til arbeidslivet. En annen faktor er holdninger som ikke passer inn i norsk kultur og lovgivning.

Lav arbeidsdeltakelse blant enkelte flyktninggrupper er utfordrende i forhold til sosialhjelp.

I Brochmann II-utvalgets rapport om langsiktige konsekvenser av høy innvandring heter det at:

«Hvis det norske samfunnet ikke lykkes bedre med integreringen av innvandrere og flyktninger, er det risiko for at økende økonomisk ulikhet kan spille sammen med kulturelle forskjeller og svekke grunnlaget for samhørighet, tillit og samfunnsmodellens legitimitet».

VIS metoden:

- Læringsperspektivet i VIS er **Transformativ læring** – læring som endring (jf. dobbeltkretslæring).
- **Relasjon** og **dialog** mellom flyktning (veisøker), VIS-veileder og frivillig anses som et fundament for læring. I integreringsarbeid blir det viktig å balansere mellom å utfordre og utvikle ny kunnskap.
- **Indre motivasjon** er avgjørende for at læring, omstilling og integrering skal skje.
- Den individuelle veiledningen støttes av **gruppeveiledninger** med rollemodell.
- Integrasjon er et 24 timers prosjekt.
- **Frivillige** bygger relasjon/har samvær med veisøkere for at de skal delta i lokalsamfunnet (høre til) og samarbeider med VIS-veileder om fritidsaktiviteter.

Et samarbeid frivillig - kommune

A. Signer taushetserklæring

B. Koblingsmøtet med VIS- veileder, veisøker og frivillig.

   I. Møtet finner sted på nøytral grunn.

   II. VIS- veileder inviterer veisøker til koblingsmøtet.

   III. Den frivillige signerer et taushetsskjema.

C. Informasjon om veisøker og «Individuell plan»

   I. Før koblingsmøtet innhenter VIS- veileder samtykke fra veisøker om hvilken informasjon fra veiledningen som kan deles med den frivillige.

   II. Det lages et «VIS- notat» i VIS-veileders fagsystem om informasjon som deles på koblingsmøtet. Informasjonen skal være kortfattet.

   III. Hver gang det deles informasjon, enten fra frivillig eller fra VIS- veileder, lages et nytt «VIS-notat». VIS- veileder har ansvar for dette. Frivillige benytter ikke skriftlige notater.

D. Aktiviteter

   I. Det er opp til den frivillige å invitere veisøker til å være med på aktiviteter. VIS- veileder kan gi tips og råd om hvilke aktiviteter som er mest hensiktsmessig i forhold til veisøkers behov/situasjon.

   II. Veisøker kan være med på flere aktiviteter, og binder seg til å være med i aktiviteten på lik linje med andre.

E. Oppfølging

   I. Det er hensiktsmessig å benytte sms eller e-post for korte beskjeder mellom frivillig og VIS-veileder.

   II. VIS- veileder følger opp den frivillige en gang hver måned med sms/e-post eller tlf.

   III. VIS- prosjektet vil arrangere jevnlig oppfølings- og statusmøter for erfaringsdeling og støtte av frivillige - veisøker.

Hvordan ta i bruk VIS:

1. Ønsker noen i tilknytning til din lokalforening å bli kjent med en flyktning – mann eller kvinne, og bygge relasjon til denne?
2. Aktiviteter kan være turgåing, hjembesøk, kafé eller en frivillig klubb, forening, eller lignende. En gang i uken, hver fjortende dag, hver tredje uke eller en gang i måneden.
3. Etabler først dialog med kommunen om hvordan dere kan samspille om flyktninger. Ta kontak med NAV eller flyktningavdelingen.
4. Kommunen bruker eventuelt VIS-metoden i oppfølging av flyktninger. VIS metoden inneholder verktøy for VIS-veiledere, frivillige og flyktninger.
5. Kommunens veiledere finner flyktninger med ønske om å bli kjent med nordmenn, med norsk kultur og det å praktisere norsk. Kanskje finne fritidsaktivitet og bygge sosialt nettverk.
6. Kommunen beskriver flyktningenes profil og ønsker for sanitetsforeningen/frivillig organisasjon.
7. Den frivillige organisasjonen søker og velger ut en frivillig som passer til ønsket profil.
8. Frivillig og flyktning møtes sammen med kommunens veileder og man er i gang.
9. Kommunens ansatt er tilgjengelig etter avtalte rammer.

VIS er faglig inspirert av dyktige medarbeidere i kommunene Færder, Gran, Lunner, Vinje, Øvre Eiker, m.fl.; rollemodeller i flere av kommunene; Sanitetskvinner og andre frivillige; Christin Tønseth, m.fl., NTNU - Institutt for pedagogikk og livslang læring; Halvard Vike m.fl., Universitetet i Sørøst-Norge (USN); Lars Ueland Kobro, USN, SESAM; Jon Rogstad m.fl. i Fafo og sosialentreprenørene Terje Vangås og Amer Walayet i te-am as.

VIS har fått finansiering fra KS, Norges Forskningsråd – Forkommune-programmet, Fylkesmannen i Buskerud, Vestfold og Telemark; IMDi og ExtraStiftelsen.

Laget av Norske Kvinners Sanitetsforening, kommunene Færder, Gran, Lunner, Vinje, Øvre Eiker, NTNU og te-am as.

NTNUs forskning – status jan 2021

Professor Christin Tønseth, NTNU - Institutt for pedagogikk og livslang læring, forsker på effekten av VIS over en to-års periode 2020-2022. Her er noe av det hun sier etter første året:

VIS-prosjektet = lokal praksis i sentrum

- sette lokal praksis i sentrum.
- et veiledningsverktøy med vekt på erfaringsdeling, refleksjon og sosial samhandling.

Prosjektets visjon er å bidra til bedre reell integrasjon bl.a gjennom å **endre undervisnings-/veiledningsmetodene** i de obligatoriske samfunnskunnskapstimene i Introduksjonsprogrammet og utnytte disse timene på en annen og bedre måte.

Integreringsbegrepet:

- I sosiologisk teori beskrives **integrering** både som en **prosess og som en samfunnsmessig tilstand**. En tilstand av integrering er en tilstand hvor alle deltakerne i et sosialt system inngår i en sluttet helhet. Integrering som prosess beskriver hvordan deltakerne blir gjort eller gjør seg selv til deler av denne helheten (Østerberg, 1977, s.2223).
- Park og Burgess (1921, s. 735) definerte integreringsprosessen som å være en form for **fusjon**, hvor personer og grupper tilegner seg minner, følelser og holdninger fra andre personer og grupper. Gjennom delte opplevelser, erfaringer og historie blir de innlemmet med hverandre i et felles kulturelt fellesskap.

Forskning viser: Lokal praksis er avgjørende for integrering

- Lokal praksis er avgjørende for god integrering
- Flyktninger bosettes i kommuner over hele landet og små kommuners hovedutfordring er at de kan ha problemer med å lage gode kvalifiseringsopplegg som er tilpasset en uensartet gruppe.
- Det er store variasjoner mellom kommuner i både innhold i introduksjonsprogrammet og måten det er organisert på.
- En rekke utrednings- og forskningsprosjekter løfter fram viktigheten av at det er godt samarbeid og god samordning mellom Nav, kommunal flyktningetjeneste og voksenopplæringen i kommunen.

Arne Holte (2012) beskriver syv helse- og trivselsfremmende faktorer:

- Identitet og selvrespekt: Følelsen av å være noe verdt
- Mening i livet: Følelsen av å være del av noe større enn seg selv, at det er noen som trenger en
- Mestring: Følelsen av at man duger til noe
- Tilhørighet: • Følelsen av å høre til noen og høre hjemme et sted •
- Trygghet: Kunne føle, tenke og utfolde seg uten å være redd
- Sosial støtte: Noen som kjenner en, bryr seg om en, vil passe på en om det trengs
- Sosialt nettverk: Noen å dele tanker og følelser med, være del av et fellesskap

Suksesskriterier med VIS:

- Personlig og nær kontakt: skaper tillit/tilknytning og forankringspunkt.
- Systematikk: skaper systematikk og rekkefølge i arbeidet: gir trygghet og
- forutsigbarhet til veileder og veisøker.
- Muligheten til å bruke verktøyet fleksibelt –etter behov.
- ser hele mennesket – ikke bare fokus på jobb og utdanning, men også det å bety noe, mestre livet, livskvalitet, høre til.
- gjøre egne valg og initiativ basert på samtaler m/veileder og refleksjon sammen og alene.

Det avgjørende er:

- Engasjerte initiativtakere
- samarbeid mellom etater
- frivillige som initierer
- tillit og tid
- Å delta (skaper nettverk og vennskap).
- Bygd kontra by – blir sett, fanget opp,!!

Fafos survey – spørreundersøkelse VIS veiledere

Professor Jon Rogstad, Fafo, stilte sommeren 2019 noen spørsmål til 12-13 VIS-veiledere om effekten av VIS. Her er noen av svarene:

Hva har kommet ut fra VIS-veiledningen for deg?

- Bedre forståelser for deltakernes tanker, kultur og valgene
- Erfaringer med å veilede med tolk og de utfordringene det er
- Vi bygger på ein del prinsipp som vi har nytta i mange år. Det er eg har fått ut av VIS, er meir systematikk i å handtere vanskelege situasjonar. Eg har også fått litt meir sosio-kulturell kompetanse.
- Fått større innsikt i dyptgående forskjeller i kultur og tradisjon mellom våre deltakere og det norske samfunnet. Blitt mer uredd for å ta opp problematikk knyttet til religion og tradisjon. Verdien i å sette av tid til deltakerne. De føler seg tatt på alvor og blir sett. Fått gode verktøy til å komunisere, utfordre og avdekke holdninger som ikke er forenlige med det norske samfunnet.
- VIS har supplert til rettleiinga eg allereie bruker, eg er i større grad tolmodig og lyttande.

Fafo | 5

Hvordan hadde det sett ut uten VIS?

- Det hadde nok gått fungert nokså bra, men vi har no ei betre prosedyre på det vi gjer.
- Hadde ikke fått så mye innsikt i deres kultur og tankemåte da vi har brukt mye tid til å snakke om mange forskjellige temaer
- Utan VIS hadde kommune heldt fram med den rettleiinga me dreiv med før VIS. Den er noe annleis enn VIS og me ville kanskje ikkje fått dei same resultata.
- Vi har stort sett veiledet de personene med de største utfodringene. For disse deltakerne å nå sine mål er en prosess over mange år. I mange tilfeller er det en utfordring å fomulere sine egne mål.

Fafo | 6

Hvordan kan man bruke metoden mer effektivit?

- I de tilfellene deltakeren er motivert for veilednig kan man ha hyppigere veiledningssamtaler og gruppeveilening. Det handler om systematikk over tid og entusiasme for metoden.
- Informasjonsmøter med alle tilsette slik at alle er klar over metoden. Trene på metoden (rollespel)
- Me har erfart at metoden fungerer best dersom det er eit tett samarbeid mellom frivilligheita, kommunen og deltakar. I tillegg har me erfart at metoden er mest effektivt når den implementerast som ein del av den "vanlege" rettleiinga, slik at dei som vert rettleidd ikkje føler seg overrumpla.
- Rendyrke veiledning som metode
- Usikker. For å gjøre en god jobb som VIS-veileder trenger mann å sette av god tid til samtaler.

Fafo | 7